

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-4\(40\)-187-201](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-4(40)-187-201)

УДК 658.14/.17:614.21

JEL Classification: I19; G30

Максим Вікторович Дубина

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: maksim-32@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5305-7815>
ResearcherID: F-3291-2014. Scopus Author ID: 56912277800

Олена Іванівна Гонта

доктор економічних наук, професор, професор кафедри туризму
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: e.gonta@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6434-357X>
ResearcherID: A-9502-2017

Євгеній Дмитрович Шакун

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: shyevhdm@stu.cn.ua. ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7718-1643>

СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті досліджено теоретичні положення функціонування та розвитку системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я. Це реалізовано через вивчення сутності категорії «фінансово-економічна безпека», конкретизації її змістовних ознак. Відповідно, враховуючи виокремлені специфічні риси господарської діяльності медичних установ, з'ясовано сутність дефініції «фінансово-економічна безпека закладу охорони здоров'я». Використання системного підходу дало можливість розглянути зміст категорії «система фінансово-економічної безпеки», запропонувати авторський підхід до розуміння сутності «системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я», виокремити особливості функціонування такої системи та запропонувати напрямки її подальшого розвитку з метою створення умов для стабільного функціонування закладів охорони здоров'я і підвищення якості медичних послуг.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека; заклад охорони здоров'я; система фінансово-економічної безпеки; медичні послуги; медична установа; бюджетне фінансування; фінансове планування.

Табл.: 1. Рис.: 2. Бібл.: 30.

Постановка проблеми. Забезпечення фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я є надзвичайно актуальним завданням у сучасних умовах, особливо враховуючи реформи в галузі охорони здоров'я та зростаючі вимоги до якості медичних послуг. Сфера охорони здоров'я є однією з найскладніших і соціально значущих сфер суспільства. Вона включає в себе велику кількість учасників (лікарі, пацієнти, державні органи, страхові компанії, процесів (надання медичної допомоги, фінансування, управління) та використовує широкий спектр ресурсів (фінансові, матеріальні, інформа-

ційні, кадрові). Охорона здоров'я є однією з найбільш ресурсомістких галузей економіки. Ефективне та раціональне використання фінансових ресурсів є критично важливим для забезпечення доступності та якості медичної допомоги. Суспільство має все вищі очікування щодо якості запропонованих медичних послуг. Такі процеси пов'язані з розвитком медичних технологій, підвищенням рівня освіти населення та зростанням конкуренції на ринку медичних послуг. Проте система охорони здоров'я є вразливою до зовнішніх впливів, таких як економічні кризи, епідемії, політичні зміни. Їхні наслідки можуть призводити до дестабілізації фінансового стану закладів охорони здоров'я та погіршення якості медичної допомоги. Багато з таких закладів сьогодні зіштовхуються з проблемою недостатнього фінансування. Це призводить до неспроможності купувати та замінювати необхідне обладнання, закуповувати ліки та інші необхідні ресурси. Відповідно, окреслене актуалізує дослідження теоретичних та прикладних положень забезпечення фінансової стійкості функціонування закладів охорони здоров'я, підвищення необхідного рівня їхньої фінансової безпеки.

Аналіз останніх публікацій. Окремі теоретичні положення щодо формування та ефективного функціонування сфери охорони здоров'я розглядали у наукових роботах такі вчені: В. В. Борщ, Т. Васильєва, В. Г. Дем'янишин, Т. Жилюк, С. М. Жукевич, І. М. Зуб, Н. Карпишин, І. Косач, Л. Криничко, В. М. Лехан, З. М. Лободіна, В. Д. Парія, О. В. Попело, О. Шегер та ін.

Питання фінансового забезпечення функціонування закладів охорони здоров'я, підвищення рівня їхньої фінансово-економічної безпеки досліджувалися в роботах Д. М. Драгунова, В. С. Дяченко, М. М. Забаштанського, С. К. Коваль, З. М. Лободіна, Н. К. Прус, В. В. Русін, Н. М. Савченко, К. П. Черненко та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри наявність різних публікацій щодо забезпечення фінансування закладів охорони здоров'я, у значній кількості наукових робіт недостатня увага приділена дослідженню теоретичних положень сутності системи фінансово-економічної безпеки таких установ, особливостям її забезпечення в умовах макроекономічної, політичної та соціальної нестабільності.

Метою статті є визначення сутності системи фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я та деталізація особливостей її функціонування.

Виклад основного матеріалу. Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, основним завданням яких є забезпечення медичного обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників [26].

Основним джерелом фінансування закладів охорони здоров'я є державний бюджет та бюджети органів місцевого самоврядування. Наявність ефективно побудованої системи фінансово-економічної безпеки цих установ дозволяє зменшити рівень неефективного використання їхніх фінансових ресурсів. Стабільний фінансовий стан дозволяє закладам охорони здоров'я здійснювати свою господарську діяльність, зменшуючи ймовірність настання економічних, фінансових ризиків. Загалом важливість дотримання високого рівня фінансово-економічної безпеки закладами охорони здоров'я полягає в тому, що:

– заклади охорони здоров'я максимально захищені від банкрутства та репутаційних ризиків;

– заклади охорони здоров'я є привабливими для інвесторів, враховуючи значний рівень розвитку приватної медицини та прибутковість інвестування коштів у цю сферу;

– стабільне функціонування закладів охорони здоров'я дає змогу забезпечити виконання соціальної функції держави, сприяє покращенню якості життя громадян, відновленню трудового потенціалу;

– система охорони здоров'я в сучасних реаліях є важливою складовою розвитку національної економіки, її стабільне функціонування позитивно впливає на економічний розвиток країни і сприяє зниженню рівня соціальної напруженості в суспільстві [8; 9; 18].

Розглянемо детальніше сутність системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я. Для цього представимо спочатку декілька підходів науковців до розуміння змісту дефініції «*фінансово-економічна безпека*» (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування вченими сутності категорії «*фінансово-економічна безпека*»

Автор	Тлумачення терміна
1	2
С. Т. Пілецька, О. В. Ареф'єва	фінансово-економічна безпека – стан, який характеризує здатність установи або організації, забезпечувати безперерйну діяльність, ефективно використовувати ресурси та протистояти різноманітним фінансовим ризикам [1]
В. М. Лехан, Н. К. Лакіза-Савчук	фінансово-економічна безпека – сукупність процесів, що охоплюють широкий спектр аспектів, основою яких є фінансова стійкість, захист від ризиків, ефективне управління та прозорість [21]
М. Р. Лучко	фінансово-економічна безпека – специфічний стан фінансових ресурсів, здійснюючи раціональне управління якими, забезпечується рівновага активів і пасивів господарюючого суб'єкта, при збереженні на високому рівні показників платоспроможності [22]
Н. В. Бондарчук, М. Гуменчук	фінансово-економічна безпека – це стан захищеності його ресурсів, фактичного виробничого та інтелектуального потенціалу від потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та системи інформаційно-аналітичного забезпечення [4]

Закінчення таблиці 1

1	2
В. В. Баранова	фінансово-економічна безпека певного суб'єкта господарювання – це сукупність управлінських рішень та дій, які спрямовані на забезпечення його платоспроможності та ліквідності; ефективне використання, розподіл (перерозподіл) фінансових ресурсів, якими він оперує; організацію контролю за всіма напрямками діяльності з метою своєчасного прийняття рішень щодо запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам [2, с. 207]
І. П. Потапюк, С. С. Мазіленко, М. О. Прусова	фінансово-економічна безпека підприємства – певний якісний і кількісний рівень стану суб'єкта господарювання і діяльності, спрямованої на досягнення цього стану, який характеризується збалансованістю і якістю використання фінансових інструментів економічної системи і забезпечує її здатність реалізовувати свою місію і забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів [25, с. 159]
Т. В. Давидюк	фінансова складова економічної безпеки підприємства – сукупність заходів щодо забезпечення найбільш ефективного використання капіталу підприємства, підвищення якості планування та здійснення господарської діяльності підприємства за всіма напрямками стратегічного й оперативного планування та управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними й оборотними активами з метою максимізації прибутку та підвищення рентабельності бізнесу [6]
О. П. Квасова, Г. О. Хіміч, А. С. Дегтяр	фінансово-економічна безпека підприємства – спроможність протидіяти наявним небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство [19]

Джерело: систематизовано авторами.

Враховуючи представлені в табл. 1 наукові підходи до розуміння сутності категорії «фінансово-економічна безпека», можемо виокремити такі її змістовні риси:

- є важливою для розвитку всіх економічних суб'єктів, як домогосподарств, суб'єктів підприємницької діяльності, так і організацій, установ;
- є притаманною як для макро-, так і для мікроекономічних систем;
- може бути виміряна кількісно та якісно за допомогою різних підходів;
- визначає збалансованість, стабільність функціонування суб'єкта господарювання, економічної системи;
- характеризує можливості економічних систем протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам, які можуть порушувати стабільність їх функціонування;
- формування та забезпечення такої безпеки безпосередньо пов'язане з специфікою господарської діяльності економічного суб'єкта, особливостями функціонування та структури макроекономічних систем;

– пов’язана з раціональним та ефективним використанням необхідних для функціонування ресурсів;

– визначається раціональністю використання доступних фінансових ресурсів як власних, так і запозичених;

– зумовлена якістю управління активами суб’єктів господарювання як матеріальними, так і нематеріальними;

– формується в певному правовому середовищі, яке регламентує значні аспекти господарської діяльності економічних суб’єктів, їхні можливості власного розвитку, використання різних методів та інструментів для формування умов стабільного функціонування та ін. [3; 10; 29].

Відповідно, враховуючи окреслене, можемо стверджувати, що фінансово-економічна безпека закладу охорони здоров’я – це такий стан, який дозволяє забезпечити стабільне функціонування такого закладу на основі раціонального використання доступних йому фінансових ресурсів, інших активів, надаючи можливість протидіяти негативному впливу зовнішніх, внутрішніх чинників на роботу такої установи з метою забезпечення її стабільного розвитку в довгостроковій перспективі, підвищення якості медичних послуг.

Варто відзначити, що у функціонуванні закладів охорони здоров’я питання забезпечення належного рівня їхньої фінансово-економічної безпеки є дуже важливими. Дефіцит фінансових ресурсів, низьке матеріальне забезпечення функціонування таких закладів можуть призвести лише до погіршення якості медичних послуг, що в підсумку погіршує якість життя громадян.

Складність поняття фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров’я зумовлена тим, що забезпечити належний рівень їх фінансового забезпечення досить складно, завжди є дефіцит коштів для придбання нового обладнання, ліків, медичних засобів, підвищення заробітної плати лікарям та допоміжному медичному персоналу. Отже, питання забезпечення такої безпеки є комплексним і може вирішуватися лише за умови системного підходу до оцінки загального економічного, фінансового стану закладу охорони здоров’я, диверсифікації джерел надходжень, здійснення контролю за витратами коштів. Підтримуємо позицію науковців, що «поняття «фінансово-економічної безпеки» є складним і потребує комплексного, системного підходу до розуміння своєї сутності та створення системи управління фінансово-економічною безпекою» [30, с. 43].

Саме тому доцільно з теоретичного погляду розглядати фінансово-економічну безпеку закладів охорони здоров’я як цілісну систему. Проаналізуємо погляди науковців щодо визначення змісту «системи фінансово-економічної безпеки» (рис. 1).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Рис. 1. Наукові концепції дослідження сутності категорії «система фінансово-економічної безпеки»

Джерело: систематизовано авторами.

Для конкретизації сутності системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я розглянемо також специфічні риси його економічної та фінансової діяльності. На наше переконання, серед них доцільно виокремити такі:

- робота здійснюється не для отримання прибутку, а значною мірою для надання медичних, тобто соціальних послуг різним групам громадян;
- значна підтримка органів державної влади, місцевого самоврядування, попит на медичні послуги є завжди;
- здебільшого відсутність необхідності проводити маркетингову діяльність;
- наявність багатоканального фінансування: бюджетне, приватне, страхове, благодійне;
- постійний дефіцит фінансових ресурсів, оскільки процес підвищення якості медичних послуг вимагає значних організаційних, матеріальних та фінансових витрат;
- наявність складного законодавчого забезпечення регулювання діяльності закладу охорони здоров'я, надання окремих видів медичних послуг;
- значний перелік медичних послуг вимагає досить великих зусиль для організації операційного процесу роботи;
- необхідність у значній кількості випадків організації цілодобової роботи;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- наявність різних типів таких закладів, що впливає і на моделі їх фінансового забезпечення та функціонування;
- значний рівень витрат саме на оплату праці лікарів та допоміжного медичного персоналу;
- важливість розвитку кадрового потенціалу, підтримці їх ментального та фізичного здоров'я з урахуванням можливості виникнення епідемій, пандемій і т. ін.;
- необхідність організації роботи з фінансовими установами, насамперед банками, страховими компаніями;
- значна залежність від коштів державного бюджету зумовлює вплив бюджетного процесу на рівень фінансового забезпечення роботи;
- організація обслуговування різних типів громадян вимагає також фінансових витрат, особливо, коли медичні послуги надаються безкоштовно з подальшою компенсацією таких витрат та ін. [28; 23; 11, с. 29-37; 13].

Отже, враховуючи окреслені вище наукові концепції дослідження сутності системи фінансово-економічної безпеки, можна констатувати таке: система фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я – цілісне утворення, якому притаманна мета функціонування, сукупність компонентів, які взаємодіють між собою і в поєднанні формують середовище, в якому медична установа має здатність забезпечити власну стабільну діяльність, захист активів, їх ефективне використання, протидіяти негативному впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, надавати якісні медичні послуги та виконувати соціальну функцію.

Розглянемо детальніше особливості функціонування системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я, а саме:

- є невід'ємною складовою фінансової діяльності закладу охорони здоров'я, оскільки сприяє забезпеченню стабільності його доходів, їх раціональному використанню;
- має власну мету, яка полягає у створенні умов для ефективної та безпечної роботи закладу охорони здоров'я на основі раціонального використання його коштів;
- є соціально важливою, оскільки заклади охорони здоров'я виконують важливу соціальну функцію забезпечення здоров'я населення, тому їхня фінансова стабільність має важливе значення для суспільства, для функціонування соціальної системи, підвищення якості життя громадян;
- розвивається у складному середовищі постійного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на її функціонування, роботу окремих її підсистем;
- функціонування відбувається на основі пошуку можливостей забезпечити роботу такої системи в умовах високої залежності закладів охорони здоров'я від коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, що значно підвищує фінансові ризики невчасного надходження таких ресурсів, отримання їх у недостатньому обсязі для підтримки поточної роботи;

– у межах системи є необхідність здійснення специфічних видів витрат, таких як закупівля медичного обладнання, ліків, витратних медичних матеріалів, що вимагає налагодження дієвої співпраці з постачальниками таких матеріалів, інколи окремі з таких витрат закуповуються за кордоном, що може підвищувати валютні ризики й потребує врахування при здійсненні таких витрат;

– функціонування системи значним чином залежить від якості персоналу, а тому існує об'єктивна потреба в пошуку можливостей забезпечення постійного підвищення їхньої кваліфікації, що сприяє якості медичних послуг;

– забезпечення ефективності такої системи дозволяє також диверсифікувати напрямки діяльності і сфокусувати увагу на забезпечення конкурентоспроможності найбільш рентабельних з них, враховуючи зростання конкуренції на ринку медичних послуг між державними закладами охорони здоров'я та приватними медичними установами;

– необхідність проведення поточного і планового контролю та аудиту для забезпечення фінансової прозорості витрачання коштів, запобігання їх нецільовому використанню на різних ланках функціонування такої системи [27; 12; 5].

Відповідно, враховуючи сучасні умови, в яких функціонують та намагаються розвиватися вітчизняні заклади охорони здоров'я, можна конкретизувати окремі напрямки підвищення рівня їхньої фінансово-економічної безпеки (рис. 2).

Висновки і пропозиції. Забезпечення фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я є складним завданням, яке вимагає системного підходу до організації ефективного управління фінансовими ресурсами, пошуку нових джерел коштів для його розвитку, підвищення внутрішніх систем контролю за ефективним використанням доступних фінансових ресурсів. Забезпечення рівня транспарентності фінансової діяльності сприятимуть мінімізації ризиків фінансових втрат та стабільній роботі медичних установ. Вирішення цих проблем має важливе значення для забезпечення доступності та якості медичних послуг, підвищення ефективності використання державних коштів і зміцнення довіри громадян до системи охорони здоров'я.

Забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки закладу є важливим, оскільки такі заклади об'єктивно повинні постійно працювати, надаючи медичні послуги клієнтам, а це вимагає специфічного підходу до фінансового планування, контролю в межах такої установи. Також важливим у сучасних умовах є активне впровадження цифрових технологій у роботу медичних закладів, використання яких може допомогти організувати ефективне управління фінансовими ресурсами, значно спростити процес фінансового планування, пошук напрямків оптимізації використання фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, С. Т. Пілецька, Н. М. Кравчук // Проблеми системного підходу в економіці. – 2020. – Випуск 1 (1). – С. 80-89.
2. Баранова В. В. Фінансово-економічна безпека у забезпеченні економічної безпеки національного господарства [Електронний ресурс] / В. В. Баранова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Випуск 14, частина 1. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_1_2017ua/43.pdf.
3. Безпека держави: економічна, соціальна, релігійно-духовна : монографія / за загальною редакцією О. С. Власюка, А. І. Мокія. – Львів : Апріорі, 2013. – 836 с.
4. Бондарчук Н. В. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення [Електронний ресурс] / Н. В. Бондарчук, М. Гуменчу // Ефективна економіка. – 2016. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409>.
5. Борщ В. В. Система охорони здоров'я як структурний елемент національної безпеки України [Електронний ресурс] / В. В. Борщ // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2019. – Вип. 23(1). – С. 19-23. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/6.pdf.
6. Давидюк Т. В. Підвищення фінансової складової економічної безпеки через розвиток обліково-аналітичного інформаційного забезпечення діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Давидюк. – 2013. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50587646.pdf>.
7. Дем'янишин В. Г. Планування і фінансування видатків на охорону здоров'я: методологія і практика : монографія / В. Г. Дем'янишин, Н. Л. Замкова, Т. Д. Сіташ. – Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2014. – 264 с.
8. Дубина М. Організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я: сутність, морфологія та специфічні особливості функціонування / М. Дубина, Д. Сердюк // Науковий вісник Полісся. – 2023. – № 1 (26). – С. 238–254. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-1\(26\)-238-254](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-1(26)-238-254).
9. Дубина М. Роль фінансово-кредитних установ у стратегічному розвитку сфери охорони здоров'я / М. Дубина, М. Забаштанський, А. Роговий // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2020. – № 4(24). – С. 64-73.
10. Дяченко В. С. Оцінка рівня фінансової безпеки в системі управління комунальним закладом охорони здоров'я / В. С. Дяченко, К. П. Черненко // Ефективна економіка. – 2021. – № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.201.
11. Економіка охорони здоров'я [Електронний ресурс] : [підручник] / за заг. ред. д. мед. н., проф. Парія В. Д.; Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. – Житомир : ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021. – 288 с. – Режим доступу: <http://surl.li/fkslbi>.
12. Желюк Т. Регіональні ринки медичних послуг: специфіка формування і надання в умовах проведення медичної реформи / Тетяна Желюк, Ольга Чигур // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. – 2020. – Вип. 25. – С. 13-22.
13. Жукевич С. Аналіз фінансової стійкості закладів охорони здоров'я в умовах сталого розвитку [Електронний ресурс] / Світлана Жукевич, Наталя Карпишин, Олександр Шегера // Світ фінансів. – 2022. – Вип. 3. – С. 111-126. – Режим доступу: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1538>.
14. Жукевич С. М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України / С. М. Жукевич, В. М. Рожелюк // Світ фінансів. – 2018. – Вип. 4 (57). – С. 75-85.

15. Забаштанський М. М. Пріоритетні підходи до фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні / М. М. Забаштанський, Д. М. Драгунов, І. М. Зуб // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2020. – № 3(23). – С. 93-100.

16. Забаштанський М. М. Сучасні аспекти стратегічного планування функціонування та розвитку суб'єктів господарювання сфери охорони здоров'я в умовах цифровізації / М. М. Забаштанський, Т. В. Забаштанська // Проблеми в перспективі економіки та управління. – 2023. – № 4 (36). – С. 103-111. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-103-111](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-103-111).

17. Загорський В. С. Управління фінансовими ресурсами закладів охорони здоров'я : монографія / В. С. Загорський, З. М. Лободіна, Г. С. Лопушняк. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 276 с.

18. Зуб І. М. Організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я в Україні [Електронний ресурс] : дис. ... доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка (05 Соціальні та поведінкові науки) / Зуб І. М. ; Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів, 2023. – 306 с. – Режим доступу: <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/11/diser-zub-2023-23.10.2023.pdf>.

19. Квасова О. П. Фінансово-економічна безпека як система / О. П. Квасова, Г. О. Хіміч, А. С. Дегтяр // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". – 2016. – № 12(2). – С. 70-73. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12%282%29__18.

20. Копилюк О. І. Сучасні підходи до організації системи фінансово-економічної безпеки підприємства / О. І. Копилюк, У. Є. Гузар, С. В. Гута // Бізнес Інформ. – 2019. – № 3. – С. 229-234. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_3_33.

21. Лехан В. М. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні : монографія / В. М. Лехан, Н. К. Лакіза-Савчук, В. Д. Войцехівський. – Київ : Сфера, 2001. – 176 с.

22. Лучко М. Р. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 450 с.

23. Організація діяльності закладу охорони здоров'я : навч. посіб. / Р. Р. Августин, Ю. А. Богач, А. Ю. Васіна [та ін.] ; за ред. М. М. Шкільняка, Т. Л. Желюк. – Тернопіль : Крок, 2021. – 517 с.

24. Попело О. В. Організаційно-економічний механізм запобігання корупції в органах влади в контексті забезпечення ефективного регулювання системи охорони здоров'я [Електронний ресурс] / О. В. Попело // Вісник Хмельницького національного університету. – 2022. – № 6. – Т. 2. С. 318-322. – Режим доступу: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=16534>.

25. Потапюк І. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства / І. Потапюк, С. Мазіленко, М. Прусова // Цифрова економіка та економічна безпека. – 2022. – № 2(02). – С. 156-160. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.2-26>.

26. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2011 № 3611-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3611-17#Text>.

27. Прус Н. К. Підходи до управління фінансовими ресурсами в контексті реформування системи охорони здоров'я України / Н. К. Прус, Н. М. Савченко // Економіка та держава. – 2018. – № 10. – С. 27-32.

28. Світовий досвід державного регулювання сфери охорони здоров'я / М. М. Забаштанський, Ю. М. Ридзель, Д. М. Драгунов, С. М. Журман // Науковий вісник Полісся. – 2019. – № 2(18). – С. 15-21.

29. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам : монографія / [Балабаниць А. В., Гапонюк О. І., Горбашевська М. О., Кислова Л. А., Омельченко В. Я., Семкова Л. В. Мацука В. М., Осипенко К. В., Перепада Ф. Л.]. – Маріуполь, 2020. – 223 с.

30. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с.

References

1. Arefieva, O.V., Piletska, S.T., Kravchuk, N.M. (2020). Adaptivne upravlinnia finansovoiu stikiestiu pidpriemstva pry zabezpechenni yoho ekonomichnoi bezpeky [Adaptive management of the financial stability of an enterprise while ensuring its economic security]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of a systems approach in economics*, 1(1), 80-89.
2. Baranova, V.V. (2017). Finansovo-ekonomichna bezpeka u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky natsionalnoho hospodarstva [Financial and economic security in ensuring the economic security of the national economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, 14(1). http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_1_2017ua/43.pdf.
3. Vlasiuk, O.S., Mokii, A.I. (2013). *Bezpeka derzhavy: ekonomichna, sotsialna, relihiino-dukhovna [State Security: Economic, Social, Religious and Spiritual]*. Apriori.
4. Bondarchuk, N.V., Humenchuk, M. (2016). Sutnist finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta neobkhdnist yii zabezpechennia [The essence of the financial and economic security of the enterprise and the necessity of its provision]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, (11). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409>.
5. Borshch, V.V. (2019). Systema okhorony zdorovia yak strukturnyi element natsionalnoi bezpeky Ukrainy [The health care system as a structural element of national security of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 23(1), 19-23. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/6.pdf.
6. Davydiuk, T.V. (2013). *Pidvyshchennia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky cherez rozvytok oblikovo-analitychnoho informatsiinoho zabezpechennia diialnosti pidpriemstva [Increasing the financial component of economic security through the development of accounting and analytical information support for enterprise activities]*. <https://core.ac.uk/download/pdf/50587646.pdf>.
7. Demianyshyn, V.H., Zamkova, N.L., Sitash, T.D. (2014). *Planuvannia i finansuvannia vydatkiv na okhoronu zdorovia: metodolohiia i praktyka [Planning and financing of healthcare expenditures: methodology and practice]*. PP Baliuk I.B.
8. Dubyna, M., Serdiuk, D. (2023). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku sfery okhorony zdorovia: sutnist, morfolohiia ta spetsyfichni osoblyvosti funktsionuvannia [Organizational and economic mechanism of development of the health care sector: essence, morphology and specific features of functioning]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissya*, (1(26)), 238–254. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-1\(26\)-238-254](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-1(26)-238-254).
9. Dubyna, M., Zabashtanskyi, M., Rohovyi, A. (2020). Rol finansovo-kredytnykh ustanov u stratehichnomu rozvytku sfery okhorony zdorovia [The role of financial and credit institutions in the strategic development of the health sector]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, (4(24)), 64-73.
10. Diachenko, V.S., Chernenok, K.P. (2021). Otsinka rivnia finansovoi bezpeky v systemi upravlinnia komuna-lnym zakladom okhorony zdorovia [Assessment of the level of financial security in the management system of a municipal health care institution]. *Efektivna ekonomika – Effective Economics*, (5). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.201.
11. Parii, V.D. (2021). *Ekonomika okhorony zdorovia [Health Economics]*. TOV «Vydavnychiy dim “Buk-Druk”». <http://surl.li/fkslbi>.
12. Zheliuk, T., Chyhur, O. (2020). Rehionalni rynky medychnykh posluh: spetsyfika formuvannia i nadannia v umovakh provedennia medychnoi reformy [Regional medical services markets: specifics of formation and provision in the context of medical reform]. *Rehionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy – Regional aspects of the development of productive forces of Ukraine*, 25, 13-22.

13. Zhukevych, S., Karpushyn, N., Shehera, O. (2022). Analiz finansovoi stiiikosti zakladiv okhorony zdorovia v umovakh staloho rozvytku [Analysis of the financial stability of health care institutions in the context of sustainable development]. *Svit finansiv – World of Finance*, 3, 111-126. <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1538>.
14. Zhukevych, S.M., Rozheliuk, V.M. (2018). Finansova stiiikist pidpriemstva v konteksti staloho rozvytku Ukrainy [Financial stability of the enterprise in the context of sustainable development of Ukraine]. *Svit finansiv – World of Finance*, 4(57), 75-85.
15. Zabashtanskyi, M.M., Drahunov, D.M., Zub, I.M. (2020). Priorityetni pidkhody do finansovoho zabezpechennia sfe-ry okhorony zdorovia v Ukraini [Priority approaches to financial support of the healthcare sector in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, (3(23)), 93-100.
16. Zabashtanskyi, M.M., Zabashtanska, T.V. (2023). Suchasni aspekty stratehichnoho planuvannia funktsionuvannia ta rozvytku subiektiv hospodariuvannia sfery okhorony zdorovia v umovakh tsyfrovizatsii [Modern aspects of strategic planning of the functioning and development of health care business entities in the context of digitalization]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, (4(36)), 103-111. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-103-111](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-103-111).
17. Zahorskyi, V.S., Lobodina, Z.M., Lopushniak, H.S. (2010). *Upravlinnia finansovymy resursamy zakladiv okhorony zdorovia [Management of financial resources of health care institutions]*. LRIDU NADU.
18. Zub, I.M. (2023). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku sfery okhorony zdorovia v Ukraini [Organizational and economic mechanism of development of the healthcare sector in Ukraine]* [Doctor dissertation; Natsionalnyi universytet «Chernihivska politehnika»]. <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/11/diser-zub-2023-23.10.2023.pdf>.
19. Kvasova, O.P., Khimich, H.O., Dehtiar, A.S. (2016). Finansovo-ekonomichna bezpeka yak systema [Financial and economic security as a system]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka" – International scientific journal "Internauka"*, (12(2)), 70-73. http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12%282%29__18.
20. Kopyliuk, O.I., Huzar, U.Ye., Huta, S.V. (2019). Suchasni pidkhody do orhanizatsii systemy finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Modern approaches to the organization of the system of financial and economic security of an enterprise]. *Biznes Inform – Business Inform*, (3), 229-234. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_3_33.
21. Lekhan, V.M., Lakiza-Savchuk, N.K., Voitsekhivskyi, V.D. (2001). *Stratehichni napriamky rozvytku okhorony zdorovia v Ukraini [Strategic directions of health care development in Ukraine]*. Sfera.
22. Luchko, M.R., Zhukevych, S.M., Farion, A.I. (2016). *Finansovyi analiz [Financial analysis]*. TNEU.
23. Shkilniak, M.M., Zheliuk, T.L. (2021). *Orhanizatsiia diialnosti zakladu okhorony zdorovia [Organization of the activity of a health care institution]*. Krok.
24. Popelo, O.V. (2022). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zapobihannia koruptsii v or-hanakh vlady v konteksti zabezpechennia efektyvnoho rehuliuвання systemy okhorony zdorovia [Organizational and economic mechanism for preventing corruption in government bodies in the context of ensuring effective regulation of the health care system]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 6(2), 318-322. <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=16534>.
25. Potapiuk, I., Mazilenko, S., Prusova, M. (2022). Finansovo-ekonomichna bezpeka yak osnova bezpeky pidpriemstva [Financial and economic security as the basis of enterprise security]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital economy and economic security*, (2(02)), 156-160. <https://doi.org/10.32782/dees.2-26>.

26. Pro vnesennia zmin do Osnov zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia shchodo udoskonalennia nadannia medychnoi dopomohy [On Amendments to the Fundamentals of Ukrainian Legislation on Healthcare in Relation to Improving the Provision of Medical Care], Law of Ukraine № 3611-VI (on 07.07.2011). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3611-17#Text>.

27. Prus, N.K., Savchenko, N.M. (2018). Pidkhody do upravlinnia finansovymy resursamy v konteksti refor-muvannia systemy okhorony zdorovia Ukrainy [Approaches to financial resource management in the context of reforming the health care system of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, (10), 27-32.

28. Zabashchanskyi, M.M., Rydzal, Yu.M., Drahunov, D.M., Zhurman, S.M. (2019). Svitovyi dosvid derzhavnoho rehuliuвання sfery okhorony zdorovia [World experience in state regulation of the health sector]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissya*, (2(18)), 15-21.

29. Balabanyts, A.V., Haponiuk, O.I., Horbashevska, M.O., Kyslova, L.A., Omelchenko, V.Ya., Semkova, L.V. Matsuka, V.M., Osypenko, K.V., Perepadia, F.L. (2020). *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu derzhavy ta shliakhy zapobihannia zovnishnim i vnutrishnim zahrozam [Management of the financial and economic security of the state and ways to prevent external and internal threats]*. Mariupol.

30. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R., Karkavchuk, V.V. (2012). *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of support]*. Vydavnytstvo.

Отримано 15.11.2024

UDC 658.14/.17:614.21

Maksym Dubyna

Doctor of Economic, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: maksim-32@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5305-7815>

ResearcherID: F-3291-2014. **Scopus Author ID:** 56912277800

Olena Gonta

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Tourism
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: e.gonta@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6434-357X>

ResearcherID: A-9502-2017

Yevhenii Shakun

Postgraduate Student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: shyevhdm@stu.cn.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0008-7718-1643>

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF HEALTHCARE INSTITUTIONS: ESSENCE AND FEATURES OF FUNCTIONING

Ensuring financial and economic security of healthcare institutions is important condition to provide for stable functioning and development of the entire national healthcare system. In today's environment, these institutions are under constant impact of external and internal factors that constantly threaten their stable operation and negatively affect their ability to provide quality healthcare services and thus develop social system of the state. This is what makes it necessary to conduct additional research in this sphere.

In the article, theoretical provisions of functioning and development of the systems of financial and economic security of healthcare institutions are researched. This is achieved by studying the essence of the category “financial and economic security”, analyzing approaches to its interpretation available in the scientific literature and identifying substantive features of this definition. Accordingly, taking into account specific features of economic activity of medical institutions, the author specifies the essence of the definition “financial and economic security of healthcare institutions” – a condition, which provides for stable functioning of these institutions based on rational use of financial resources and other assets available to it, providing opportunities to counteract negative impact of external and internal factors of operation of these institutions with a view to ensure its stable development in the long term, improving the quality of medical care.

Using systematic approach made it possible to consider the content of the category “system of financial and economic security”, to propose the author’s approach to understanding the content of the “system of financial and economic security of the healthcare institution”, namely, integral formation that has inherent purpose of functioning, a set of components that interact with each other and, in combination, form the environment, in which healthcare institutions can ensure their own stable operation, protect assets, use them efficiently, and counteract negative impact of the external environment. Taking in mind the content of this category, in the article, features of functioning of this system are highlighted, and directions of its further development with a view on creating conditions for stable functioning of healthcare institutions and improving quality of medical services are proposed.

Keywords: financial and economic security, healthcare institution, financial and economic security system, medical services, medical institutions, budget financing, financial planning.

Table: 1. Fig.: 2. References: 30.